"RBSE Official Past Paper | Shared for Educational Purposes Only | Scanned by Schorbit"

अनुक्रमांक (अंकों में) / Roll No. (in figures) : 928

अनुक्रमांक (शब्दों में) / Roll No. (in words) : ____________

[कुल प्रश्नों की संख्या : 21] [Total No. of Questions: 21]
[कुल मुद्रित पृष्ठ : 04] [Total No. of Printed Pages : 04]

[समय : 3.15 घंटे] [Time: 3.15 Hours]
[पूर्णांक : 70] [Maximum Marks : 70]

कक्षा 9वीं अर्द्ध वार्षिक परीक्षा, 2025–26
Class 9th Half Yearly Examination, 2025-26
संस्कृतम् / SANSKRITAM
[906]

***सामान्य अनुदेश* :**
1) परीक्षार्थी प्रश्न–पत्र के पहले पृष्ठ पर अपना अनुक्रमांक अवश्य लिखें।
2) प्रत्येक प्रश्न के सामने उसका अंकभार अंकित है।

***General Instructions* :**
1) Candidate must write his/her Roll Number on the first page of the Question Paper.
2) Marks for every question are indicated alongside.

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः –
(1) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः। (2) प्रत्येकं प्रश्नस्योत्तरं उत्तरपुस्तिकायामेव देयम्।
(3) प्रत्येकं प्रश्नभागस्य उत्तरं क्रमानुसारमेकत्रैव लेखितव्यम्।

Schorbit

खण्ड – अ

प्र.1 वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः – (1×7=7)

(1) का पुरा लघ्वी भवति?
(अ) दुर्जनानां मैत्री (ब) सज्जनानां मैत्री (स) पशूनां मैत्री (द) सर्वं सत्यम्

(2) "भ्रान्तो बालः" नामक पाठस्य क्रमः कः अस्ति?
(अ) चतुर्थः (ब) प्रथमः (स) पञ्चमः (द) सप्तमः

(3) नन्दिन्याः पादप्रहारैः रक्तरञ्जितः अभवत् –
(अ) मल्लिका (ब) चन्दनः (स) देवेशः (द) उमा

(4) "स्वर्णकाकः" कथा गृहीतोऽस्ति –
(अ) विश्वकथाशतकम् (ब) चाणक्यनीतिः (स) हितोपदेशः (द) रामायणम्

(5) "रामः" शब्दस्य षष्ठी विभक्तिः रूपम् अस्ति –
(अ) रामाभ्याम् (ब) रामस्य (स) रामैः (द) रामेषु

(6) "पठ्" धातु लट्लकार मध्यमपुरुष रूपम् अस्ति –
(अ) पठति (ब) पठत (स) पठामि (द) पठन्ति

(7) "इदम्" शब्दस्य पुल्लिंग षष्ठी विभक्तेः एकवचनं रूपम् अस्ति –
(अ) अनया (ब) अयम् (स) इयाः (द) अस्य

प्र.2 निर्देशानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत – (1×5=5)

(1) जनः .... बहिः आगच्छति। (ग्राम शब्दस्य पंचमी एकवचनम्)
(2) मल्लिका .... सह धर्मयात्रायै गच्छति स्म। (सखी शब्दस्य तृतीय बहुवचनम्)
(3) संस्कृते .... उपसर्गाः सन्ति। (विंशतिः / द्वाविंशतिः)
(4) रामस्य विवाह .... सह अभवत्। (सीता शब्दस्य तृतीया एकवचनम्)
(5) कृष्णः कलमेन .... । (लिख् धातु लट्लकार प्रथम पुरुष एकवचनम्)

प्र.3 अधोलिखितं अपठितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत –

सूर्यः प्रातः काले पूर्वस्यां दिशायाम् उदेति। प्रातः काले सूर्यस्य प्रकाशः अन्धकारम् अपनयति। तदा प्रकृते शोभा अतीव रमणीया भवति। शीतलः मन्दः सुगन्धः च पवनः वहति। खगाः वृक्षेषु मधुरं कूजन्ति। उपवनेषु पुष्पाणि सरोवरेषु च कमलानि विकसन्ति। विकसितानां पुष्पाणामुपरि स्थित्वा भ्रमराः मधुरं गुञ्जन्ति। आश्रमेषु मुनयः स्नानं कृत्वा सूर्यं नमन्ति ईश्वरं च भजन्ति। ग्रामेषु कृषकाः प्रातराशं कृत्वा हलसहितान् बलीवर्दान् नीत्वा क्षेत्राणि प्रति गच्छन्ति। जनाः उपवनेषु भ्रमणं कुर्वन्ति। छात्राः विद्यालयं गच्छन्ति। ते तत्र पाठान् पठन्ति लेखान् च लिखन्ति। अस्माकं जीवने सूर्यस्य अत्यधिकं महत्त्वमस्ति। अस्यैव प्रकाशे सर्वः व्यवहारं प्रचलति। अस्य दिनपति–रवि–दिनमणि –आदित्य–भास्कर–दिनेश–इत्यादीनि अनेकानि अभिधानानि सन्ति। गायत्रीमन्त्रः अस्यैव स्तुतिं करोति।

प्रश्नाः –

(1) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत। (1)

(2) एकपदेन उत्तरत – (½X4=2)

(1) सूर्यः कदा उदेति? (2) सूर्यस्य प्रकाशः कम् अपनयति?
(3) खगाः कुत्र कूजन्ति? (4) पुष्पाणामुपरि स्थित्वा के मधुरं गुञ्जन्ति?

(3) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) प्रातः काले कृषकाः किं कुर्वन्ति? (2) मुनयः प्रातः काले किम् आचरन्ति?

(4) भाषिक कार्यम् – (½X4=2)

(1) "छात्राः विद्यालयं गच्छन्ति।" इत्यत्र क्रियापदं किम्?
(2) अस्मिन् गद्यांशे "वहति" इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम्?
(3) भ्रमराः मधुरम् इत्यनयोः पदयोः विशेषणं पदं किम्?
(4) प्रस्तुत गद्यांशे "अन्धकारम्" इत्यस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम्?

प्र.4 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानामुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत –

एकस्मिन वने एकः काकः आसीत्। सः अतीवः बुभुक्षितः आसीत्। सः [illegible] अन्वेष[illegible] अत्र तत्र भ्रमति स्म। अन्ते सः एकं रोटिकां पश्यति। बुभुक्षितः काकः तां रोटिकां खादितुं तत्परः अ[illegible]त्। तदा [illegible]कः मार्जारः तत्र आगच्छति। मार्जारः अतीव चतुरः आसीत्। सः काकः प्रशंसाम् अकरोत्। काकराज[illegible] स्व[illegible] अतीव मधुरः अस्ति। एकं गीतं गाय। यदा सः गीतं गायति तदा रोटिका अधः पतति। मार्जारः रोटिकां खादति [illegible]वति च।

(1) एकपदेन उत्तरत – (½X2=1)

(1) बुभुक्षितः कः आसीत्? [illegible] अन्ते [illegible]टिका कः खादति?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) मार्जारः कीदृशः आसीत्? (2) गीत[illegible]ः गायति?

(3) भाषिक कार्यम् – (1X2=2)

(1) "बुभुक्षितः काकः" इत्यनयोः [illegible]षणं पदं किम्?
(2) "सः अतीवः बुभुक्षि[illegible]सीत्।" इत्यत्र "सः" सर्वनाम्नः संज्ञापदं किम्?

Schobit

खण्ड – ब

प्र.5 अधोलिखितयोः शब्दयोः सन्धिः/विच्छेद कृत्वा सन्धेः नामापि लिखत – (2)

(1) मनः + हरः (2) महेशः

प्र.6 अधोलिखितयोः शब्दयोः समास/विग्रहं कृत्वा समासस्य नामापि लिखत – (2)

(1) राज्ञः पुरुषः (2) त्रिभुवनम्

प्र.7 अधोलिखितयोः वाक्ययोः रेखाङ्कितपदे विभक्तिं तत्कारणं च लिखत – (2)

(1) छात्राः विद्यालयं प्रति गच्छन्ति। (2) रमेश पुत्रेण सह आगच्छति।

प्र.8 अधोलिखितवाक्ययोः रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्नं निर्माणं कुरुत – (½X4=2)

(1) राजीवः गृहं गच्छति। (2) मोहनः फलं खादति।
(3) लक्ष्मी पुस्तकं पठति। (4) कुक्कुरः मानुषाणां मित्रम् अस्ति।

प्र.9 स्वपाठ्यपुस्तकात् कोऽपि द्वौ श्लोकौ लिखत यौ अस्मिन् प्रश्न–पत्रे न स्यात्। (2)

प्र.10 अधोलिखितस्य श्लोकस्य हिन्दीभाषायां सप्रसंगं भावार्थं लिखत – (2)

प्रियवाक्यप्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।
तस्मात् तदेव वक्तव्यं वचने का दरिद्रता।।

प्र.11 अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं मञ्जूषातः पदानि चित्वा पूरयत – (1½)

कार्यमद्यतनीयं यत् तदद्यैव विधीयताम्।
विपरीता गतिर्यस्य स कष्टं लभते ध्रुवम्।।

अन्वयः – यत् अद्यतनीयं .... स्यात् तत् अद्यैव विधीयताम्। यस्य .... विपरीता सः ध्रुवं .... लभते।

(मञ्जूषा: – कार्यम्, कष्टम्, गतिः)

खण्ड – स

प्र.12 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानामुत्तराणि यथानिर्देशं लिखत –

तस्मिन्नेव ग्रामे एका अपरा लुब्धा वृद्धा न्यवसत्। तस्या अपि एका पुत्री आसीत्। ईर्ष्यया सा तस्य स्वर्णकाकस्य रहस्यं ज्ञातवती। सूर्यातपे तण्डुलान् निक्षिप्य तयापि स्वसुता रक्षार्थं नियुक्ता। तथैव स्वर्णकाकः तण्डुलान् भक्षयत् तामपि तत्रैवाकारयत्। प्रातस्तत्र गत्वा सा काकं निर्भर्त्सयन्ती प्रावोचत् – "भो नीचकाक! अहमागता, मह्यं तण्डुलमूल्यं प्रयच्छ।" काकोऽब्रवीत् – "अहं त्वत्कृते सोपानम् अवतारयामि। तत्कथय स्वर्णमयं रजतमयं ताम्रमयं वा।" गर्वितया बालिकया प्रोक्तम् – "स्वर्णमयेन सोपानेन अहम् आगच्छामि।" परं स्वर्णकाकस्तत्कृते ताम्रमयं सोपानमेव प्रायच्छत्। स्वर्णकाकस्तां भोजनमपि ताम्रभाजने एव अकारयत्।

(1) एकपदेन उत्तरत – (½X2=1)

(1) गर्वितबालिका कस्मिन् भाजने भोजनम् अकारयत्? (2) लुब्धा वृद्धा कति पुत्री आसीत्?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) तस्मिन् एव ग्रामे एका अपरा का न्यवसत्? (2) स्वर्णकाकस्तत्कृते कं सोपानमेव प्रायच्छत्?

(3) भाषिक कार्यम् – (1X2=2)

(1) "प्रोक्तम्" इत्यस्य पर्यायपदं चित्वा लिखत। (2) "लुब्धा" इति विशेषणस्य विशेष्यपदं किम्?

अथवा

सः वणिक् धनिकस्य पुत्रं स्नानार्थं नदीं प्रति नयति। तं तत्र नीत्वा च सः एकस्यां गुहायां गोपितवान्। अथ तस्मिन् प्रत्यावृते तेन सह पुत्रम् अदृष्ट्वा धनिकः पृच्छति मम शिशुः कुत्रास्ति? सः वदति यत् तव पुत्रः श्येनेन अपहृतः। तदा उभौ विवदमानौ न्यायालयं प्रति गतौ, यत्र न्यायाधिकारिणः न्यायं कृतवन्तः।

(1) एकपदेन उत्तरत – (½X2=1)

(1) वणिक् धनिकस्य पुत्रं स्नानार्थं कुत्र नयति? (2) कः पृच्छति मम शिशुः कुत्रास्ति?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) कौ विवदमानौ न्यायालयं प्रति गतौ? (2) यत्र न्यायाधिकारिणः किं कृतवन्तः?

(3) भाषिक कार्यम् – (1X2=2)

(1) "पृच्छति" क्रियापदस्य गद्यांशे कर्तृपदं किं प्रयुक्तम्? (2) "अपहृतः" इति विशेषणस्य विशेष्यपदं किम्?

प्र.13 अधोलिखित पद्यांशं पठित्वा एतदाधारितं प्रश्नानाम् उत्तराणि यथानिर्देशं लिखत –

गुणेष्वेव हि कर्त्तव्यः प्रयत्नः पुरुषैः सदा।
गुणयुक्तो दरिद्रोऽपि नेश्वरैगुणैः समः।।

(1) एकपदेन उत्तरत – (½X2=1)

(1) केषु प्रयत्नः कर्त्तव्यः? (2) कैः प्रयत्नः कर्त्तव्यः?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) गुणयुक्तः कः अपि श्रेष्ठः भवति? (2) अगुणैः कैः समः न भवति?

(3) भाषिक कार्यम् – (1X2=2)

(1) "कर्त्तव्यः" इत्यत्र कः प्रत्ययः? (2) "निर्धनः" इत्यत्र किम् पर्यायपदं अस्ति?

अथवा

लतानां नितान्तं सुमं शान्तिशीलम्
चलेदुच्छलेत्कान्तसलिलं सलीलम्।
तवाकर्ण्य वीणामदीनां नदीनाम्
निनादय नवीनामये वाणि! वीणाम्।।

(1) एकपदेन उत्तरत – (½X2=1)

(1) कासां नितान्तं सुमं शान्तिशीलम्? (2) किं चलेदुच्छलेत्कान्तम् अस्ति?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1X2=2)

(1) लतानां नितान्तं कीदृशम् अस्ति? (2) नदीनां जलं केन उच्छलेत्?

(3) भाषिक कार्यम् – (1X2=2)

(1) "जलम्" इति पदस्य किम् पर्यायपदम् अस्ति? (2) "नदीनाम्" पदे किम् विभक्ति अस्ति?

Schorbit

(2)

प्र.14 "भ्रान्तो बालः" **अथवा** "लौहतुला" कस्यचितस्य एकस्य पाठस्य हिन्दीभाषायां सारं लिखत।

(¼×4=1)

प्र.15 अधोलिखित शब्दानां हिन्दयाम् अर्थ लिखत –

(1) मञ्जरी (2) गवाक्षात् (3) जवनिका (4) केलिभिः

(½×7=3½)

प्र.16 अधोलिखित सप्तप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत –

(1) सरसाः रसालाः कदा लसन्ति? (2) स्वर्णकाकः कान् अखादत्?
(3) प्रासादः कीदृशः वर्तते? (4) कुम्भकारः घटान् किमर्थं रचयति?
(5) वृत्तं केन संरक्षेद्? (6) कः तन्द्रालुः भवति?
(7) तुला कीदृशी आसीत्? (8) वणिक्पुत्रस्य नाम किं आसीत्?
(9) पुरुषः सिकताभिः किं करोति? (10) कः बाल्ये विद्यां न अधीतवान्?

खण्ड – द

प्र.17 भवान् राजकीयः उच्च–माध्यमिकः विद्यालयस्य छात्र रमेशः मत्वा स्वकीयं प्रधानाचार्यं प्रति अवकाशार्थं प्रार्थनापत्रं लिखतु। (4)

अथवा

अधोलिखितं पत्रं मञ्जूषासहायतया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखत – (4)

मञ्जूषाः – प्रणामा, कुशलं, रविः, आयोजितम्, प्रति, करतलध्वनिम्, विद्यालये, मञ्चनम्

सरस्वती छात्रावासः
दिनांक – 10/10/2025

प्रियः ....।

सस्नेहेन नमः। अत्र .... तत्रास्तु। गतसप्ताहे अस्माकं .... संस्कृत सम्भाषण शिविरम् .... आसीत्। तत्र एका लघुनाटिकायाः .... अपि अभवत्। अहं तु .... अभिनयं अकुर्म। सर्वे जनाः हसित्वा .... अकुर्वन्। पितरौ .... मम ....।

...त भ्राता
राज...ः

प्र.18 मञ्जूषातः उपयुक्तपदानि गृहीत्वा "माता–पुत्रयोः" मध्ये वार्तालाप पूरय... – (½×8=4)

वत्स, पर्वः, विस्मृतवान्, मातः, शीघ्रं, नूतनानि, मास्तु, रक्षाबन्धन

माताः – ....! त्वं प्रातः काले शीघ्रं उत्तिष्ठ।
पुत्रः – किमर्थं ....।
माताः – किं त्वं न स्मरसि यत् अद्य कः .... आ...?
पुत्रः – नैव, मातः।
माताः – अद्य .... पर्व अस्ति।
पुत्रः – आम्, मातः! एतत अहं कथं ....।
माताः – चिन्ता ...., वत्स! त्वं किं करि...सि।
पुत्रः – मातः! अद्य अहं प्रातः काले .... उत्थाय, स्नानं कृत्वा .... वस्त्राणि धारयिष्यामि।
मातुः – अस्तु।

अथवा

"विद्यायाः महत्तम्" इति विषयम् अधिकृत्य संस्कृतेन पञ्चवाक्यानि लिखत। सहायतायै मञ्जूषायां पदानि दत्तानि। (½×8=4)

गुप्तम्, नरस्य, जीवने, राज्ञसभायां, समाजे, आदरं, महत्त्वपूर्णम्, अङ्गम्

प्र.19 अधोलिखितवाक्यानि क्रमरहितानि सन्ति। यथाक्रमं संयोजनं कृत्वा लिखत – (½×6=3)

(1) मार्गे एका नदी आसीत्। (2) सः नदी जले स्वप्रतिबिम्बम् अपश्यत्।
(3) सः एकां रोटिकां प्राप्नोत्। (4) एकदा कश्चित् कुक्कुरः आसीत्।
(5) सः रोटिकां मुखे गृहीत्वा स्वस्थानं प्रति गच्छन् आसीत्।
(6) स्वप्रतिबिम्बम् अन्य कुक्कुरं मत्वा सः तस्य रोटिकां प्राप्तुम् अचिन्तयत्।

प्र.20 अधोलिखितवाक्येषु केषाञ्चित् त्रयाणां वाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत – (1×3=3)

(1) राम मोहन के साथ खाना खा रहा है। (2) लक्ष्मी खेल रही है।
(3) योगेश कल जयपुर जायेगा। (4) हम अब खेलेंगे।
(5) आप यहां पर बैठिये।

प्र.21 मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया संस्कृतेन चत्वारः वाक्यानि लिखत – (½×4=2)

मञ्जूषाः – अमावस्या, दीपोत्सवः, नूतनवस्त्राणि, मिष्ठान्, गोवर्धनपूजा, प्रणमन्तः

Schorbit